

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

the other hand, the persistence of corruption, low positive achievements in terms of governance dimensions continue to put Albania in the category of “hybrid democracies”.

ЛЮДИНА ЯК ПРЕДМЕТ І ОСНОВА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Андрійченко Н. С.

студентка V курсу юридичного факультету

Сумського державного університету

Теліженко Л. В.

д. філос. н., доцент кафедри ТДП юридичного факультету

Сумського державного університету

Для філософії права людина є вузловою проблемою, яка визначає саму сутність та специфіку цієї особливої сфери людського пізнання. Адже формуючи розуміння права, людина в цьому процесі відображає саму себе, свою власну сутність та власне розуміння. Про такий взаємозв'язок людини і права писав один із перших вітчизняних дослідників сучасного етапу розвитку філософії права В.В. Шкода. На його думку, людина є вузловим предметом філософії права, утвореної її культурною діяльністю, через яку вона сама себе осмислює та пізнає. «Правова філософія покликана зрозуміти підвалини права, що кореняться в глибинах культури. А в широкому розумінні – зрозуміти людину завдяки розумінню права» [1, с. 41].

Близькою до цього є і думка Ю.В. Тихонравова, який вважає, що право реалізує саму людину, покладену в ній універсальну мету життя, яка без права в принципі реалізуватися не може [2, с. 46]. Та все ж, як вважає В.А. Бачинін, сьогодні «...юристи, правознавці дуже рідко звертаються до питань, пов'язаних з обговоренням уявлення про природу і сутність людини. А між тим, правова реальність існує не сама по собі, а всередині просторого антропологічного контексту. Тому праворозумінню необхідний «антропологічний поворот», який дозволив би вийти через теоретичні лабіринти уже не до держави і норм, не до права і законів, а до людини як онтологічно первинної реалії. Підкреслимо, що теорія і філософія права потребують дослідницького, методологічного антропоцентризму, який дозволить, з одного боку, глибше проникнути в сутність права через осягнення природи людини, а з іншого боку, допоможе краще зрозуміти природу людини через осягнення сутності права» [3, с. 607].

Та всупереч віковим намаганням кращих розумів європейської філософсько-правової думки «покласти» людину в якості наріжного каменю права, людина як його фундаментальна засада виявилася високо декларованою, але в дійсності непізнаною, сутнісно незрозумілою та нецілісною у свої діях, зумовлюючи розрив між належним і дійсним у праві. Більше того, залишилося незрозумілим, що в сутності людини утворює єдиний фундамент для різних форм і видів права.

Причина такої ситуації полягає в традиційній для науки і філософії моделі сприйняття людини і світу. При цьому під традиційною науково-філософською моделлю світосприйняття розуміються, за визначенням В.С. Стьопіна, два етапи розвитку європейської науки, класичний та некласичний, які змінювали один одного в межах техногенної цивілізації та передували появі в 60-х рр. XX ст. третього типу наукової раціональності, постнекласичному [4].

У європейській науці класична модель людини будувалася відповідно до ньютонно-картезіанської парадигми, яка склалася в XVII-XVIII ст. і описувала виключно матеріальний навколишній світ. Її основу склало уявлення про те, що

людина як суб'єкт цілком визначена цим світом як об'єктом, який для неї є єдиним джерелом об'єктивної розумності і закономірності, ідеалів і цілей. Як похідна і до того ж вторинна його частина, людина могла пізнати себе тільки через пізнання навколишнього світу та виявлення в ньому об'єктивно діючих законів і силових причин, які водночас мали бути законами і причинами розвитку самої людини.

Класична модель людини, в якій пріоритет природних умов визначав її як таку, позначилася і на правовій думці цього часу. Вже у теорії природного права Г. Гроція сутність права витікала із розуму людини саме як її природної, а не божественної чи якоїсь іншої сутності. Т. Гоббс взагалі називав себе механістичним матеріалістом і пояснював сутність держави і права, виходячи з людської природи як автомата.

У середині ХІХ ст. стало очевидним, що технічний і науковий прогрес не ведуть до прогресу соціального, а європейський раціоналізм подекуди заводить людину в пастку бездуховності. Спроба подолати цю кризу у філософії почалася з переосмислення людини як суб'єкта пізнання, що стало виходом за межі класичної раціональності та початком формування в сфері людинознавства некласичної раціональності.

Тепер у центрі уваги опинився не природний світ, а сама людина, яка відчувала свою перевагу перед світом і була здатна себе поставити над ним. При цьому в центрі осмислення виявилася не вся людина як така, а її власний внутрішній світ: душа, почуття, воля, переживання, прагнення і т. д. Світ самої людини, з яким і пов'язувалася її цілісність, виявився тасмницею більш фундаментальною і складною, ніж світ неживої природи. Підтвердженням цьому стали психоаналіз, феноменологія, екзистенціалізм, в тому числі поява різних модифікованих видів психоаналізу, зокрема, феноменологічного, екзистенційного, трансперсонального, герменевтичного і т. д. Тому некласичний поворот до людини початку ХХ ст. в дійсності виявився поворотом лише до її внутрішнього світу.

Некласичне уявлення про сутність людини відобразилося і в нових ідеях філософії права. Таким зокрема став психоаналіз З. Фрейда, у центрі уваги якого була «нова» природа людини, зведена до вродженого несвідомого чи підсвідомого. Виходячи саме з неї, З. Фрейд пояснював найрізноманітніші феномени суспільного життя, в т. ч. питання політики і права, війни і миру. Та в межах психоаналізу людина і право, їх взаємовизначення ставали ще більш неоднозначними та суперечливими, ніж з класичних позицій. Адже, як писав М.А. Блюменкранц, «психоаналітик бачить причину конфлікту не в порушенні універсальних законів духовного життя, які представляють собою єдність об'єктивних і суб'єктивних начал, макро- і мікрокосму, а всередині людської психіки, тобто цілком як суб'єктивну» [5, с. 11].

Відображенням некласичного уявлення про сутність людини в праві став і екзистенціалізм як філософія особистості, яка була сформована К. Ясперсом, Ж.П. Сартром, М. Гайдеггером та іншими саме на протиположності будь-якому філософуванню про речі та предметний світ. З точки зору такої філософії основне завдання філософії права полягало в розумінні та тлумаченні права як екзистенційного явища в його співвідношенні з офіційним законом (позитивним правом). Тому екзистенційне право тут постало як істинне право, як вияв «істинного існування», екзистенції, а закон (позитивне право) – як щось неістинне, відчужене від людини, як те, що протистоїть її екзистенційній сутності.

Та все ж некласична модель цілісної людини, побудована за принципом домінування суб'єкта над об'єктом, теж виявилася половинчастою, неповною. У філософії права це позначилося виробленням різноманітних теорій природного права,

які всю увагу тепер зосереджували на внутрішніх процесах людини, її переживаннях, жахах, несвідомих потягах і нахилах, до яких зводилася вся її сутність та істинне буття, до яких вона зведеною теж бути не може. Водночас це посилює дисонанс між природним і позитивним правом, поглибило їх неувідповідність, що власне стало ознакою часу, демократичного за гаслами, але агресивного за реальними діями.

Сьогодні нові методологічні перспективи для осмислення сутності людини у філософії та праві формуються в межах постнекласики як нового типу наукової раціональності, який виходить на більш високий рівень осмислення людини та всіх пов'язаних з нею проблем. А це робить використання «людинорозмірної» (В.С. Стьопін) у своїй сутності постнекласичної методології найбільш оптимальною для розв'язання найскладніших філософсько-правових проблем, зокрема для осмислення природи людини як природи права, а отже, і для віднайдення «позаяридичних (межових) засад права» (І.М. Кондратьєв).

Розглядаючи суб'єкт і об'єкт не протиставленими між собою, а інтегруючими, постнекласика у методологію дослідження філософсько-правових проблем вносить важливі зміни. Насамперед, це стосується людини як об'єкта дослідження, яка як саморозвиваюча система в якості компонента разом зі своєю діяльністю є включеною в інші людинорозмірні системи (сім'ю, трудовий колектив, державу, суспільство тощо), з якими вона знаходиться не в розриві чи протиставленні, а в єдності з ними. Більше того, вона сама стає їх об'єднуючим фактором, «живим рухом і дією» (В.П. Зінченко). А це означає, що самою сутністю таких «людинорозмірних» систем, поза яких немає і людини, є, насамперед, її діяльність, яка гармонізує частини-компоненти системи та об'єднує їх в єдину цілісність. Та оскільки діяльність людини є універсальною характеристикою її буття, то цілісність таких систем має осмислюватися як така сутнісна характеристика, яка стосується відразу і зовнішнього, і внутрішнього людини, включаючи в себе діяльність фізичну, розумову, емоційну, вольову і т. д. Тобто кожна людина в силу своєї діяльнісної сутності є не лише невід'ємним компонентом таких систем, а і їх визначальним фактором, причиною і умовою всіх позитивних і негативних змін, які вона має усвідомлювати і за які має нести відповідальність, насамперед, перед самою собою. Водночас це означає, що правоздійснення має орієнтуватися не стільки на правовий вердикт щодо дій людини як постфактум, який не «схоплює» її тотальної сутності, скільки на їх упередження через вплив на людину, на формування її знання про саму себе як нерозривну єдність з іншими людьми та всім світом. Адже з таких позицій виявляється, що в першу чергу сама людина має бути зацікавленою в гармонізації стосунків з іншими людьми як «вигідному» для неї власному саморозвитку, який поза соціокультурних зв'язків і відношень стає в принципі неможливим.

Отже, розв'язання філософсько-правових проблем, укорінених у самій сутності людини, значною мірою визначається типом наукової національності, в межах якого вони осмислюються. Нові перспективи сьогодні відкриваються в межах постнекласики як нового типу наукової раціональності, який змінює традиційне уявлення про людину як цілісність, вперше розглядаючи її у процесі зближення з іншими людьми та всім світом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шкода В. В. Вступ до філософії права / В. В. Шкода. – Х., 1997. – С. 41
2. Тихонравов Ю. В. Основы философии права / Ю. В. Тихонравов. – М., 1979. – С. 46.

3. Бачинин В. А. Философия права и преступления / В. А. Бачинин. – Харьков: Фолио, 1999. – 607 с.

4. Степин В. С. Научное познание и ценности техногенной цивилизации / В. С. Степин // Вопросы философии. – 1998. – № 10. – С. 3–18.

5. Блюменкранц М. А. Буревесник психоанализа / М. А. Блюменкранц // Фрейд З. Я и Оно: Сочинения. – М.: Эксмо, Харьков: Фолио, 2004. – 864 с.

КОМІТЕТ ІМЕНІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В БУХАРЕСТІ

Власенко В.М.

*к.і.н., доцент, завідувач кафедри ТЦДП юридичного факультету
Сумського державного університету*

25 травня 2016 р. виповнюється 90 років від дня трагічної події в історії України – вбивства в Парижі Головного Отамана військ УНР, голови Директорії УНР Симона Васильовича Петлюри. Тогочасна українська еміграція відгукнулася на паризьку трагедію створенням міжорганізаційного комітету вшанування пам'яті С. Петлюри, організацією панахид і поминальних заходів в усіх країнах-реципієнтах. Зухвале вбивство більшовицьким агентом лідера української еміграції знайшло широке висвітлення у тогочасній європейській та емігрантській пресі. У багатьох країнах українськими емігрантами були створені різноманітні організаційні структури із вшанування пам'яті голови Директорії УНР – Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі, тимчасові комітети та групи в країнах перебування еміграції. Їхня діяльність тією чи іншою мірою знайшла відображення в історичній літературі. Поза увагою дослідників залишилося питання про існування подібного комітету в Румунії, яка займала проміжне місце між політичними центрами української еміграції та її периферійними осередками. Мета автора – висвітлити питання створення й організаційного оформлення Комітету імені Симона Петлюри в Румунії.

26 травня 1926 р. трагічна звістка про вбивство Симона Петлюри надійшла до Бухареста. Увечері того ж дня відбулося надзвичайне спільне засідання Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (НДМ, на той час виконувала функції громадської організації), Громадсько-допомогового комітету (ГДК), філії Українського товариства (прихильників) Ліги Націй (ФУТЛН), Союзу українських жінок-емігранток та ощадно-позичкового товариства «Згода». Головував на ньому заступник голови ГДК В. Трепке. Засідання схвалило декілька постанов, згідно з якими було засновано «Комітет для оборони доброго імені та для вшанування світлої пам'яті Симона Петлюри», надіслано до Парижа телеграму з пропозицією покласти на могилу Головного Отамана військ УНР вінок від української еміграції в Румунії, оголошено загальнонаціональну жалобу (40 днів), задекларовано зобов'язання взяти на себе частину витрат на поховання небіжчика та проведення 30 травня в усіх осередках еміграції в Румунії заупокійної літургії, відправлено листи з висловом співчуття дружині С. Петлюри та всім українським організаціям за кордоном. Були визначені головні завдання Комітету: допомогти еміграції в Румунії організувати вшанування пам'яті С. Петлюри, заснувати Фонд визволення України імені Симона Петлюри, здійснити заходи з підготовки судового процесу як шляхом інформування про нього в пресі, так і збором відповідних матеріалів, зібрати для Музею імені С. Петлюри різноманітні матеріали щодо обставин смерті або особи небіжчика (газети, спогади, жалібні оповістки тощо), опікуватися родиною померлого [1, арк. 111].